

[r5ra] *Hoe die kersten heeren die scheepen besaghen: craken, galeyen ende galyooten, ende hoe die bertoge van Lymborch daer quam ghevaren met sinen scheepen, ende hoe hi ontfanghen werdt vanden keyser Heyndric, sijn sone, ende van Margrieten, sijn dochter, ende van allen die ander heeren ende princen.*

Dat .CV. capittel.

Dese heeren ende vrouwen besaghen die scheepen achter ende van voren, die uuter maten seer costelic ende schoon waren om te aenschouwene.

Doen seyde Demofoen: “Comt, dit was mijn schip, ende besiet die cameran ende salen dier in staen!”

Als si in dit schip waren, so docht hem lieden datmen noyt schoonder oft costeliker gesien en hadd[e]¹ dan dat schip en was van alle manieren van berijflijcheden.²

Met dat si aldus die schepen besien, so climpter een [vanden heeren]³ in die merse,⁴ ende hi seyde: “Ic sie scheepen herwaerts comen!”

Die heeren van beneden vraechden: “Van waer?”

[H]i seyde[e]:⁵ “Uut Kerstenheden!”

Doen seide Margrieta van Limborch: “O, Heyndric lieve broeder, oft dat ons vader ende ons lieve moeder ware, dat soude ons een vruecht ende blijchap wesen!”

Heyndric die keyser seyde: “Laet uut senden twee galyooten die wel te riemen sijn, ende dat si hem teghen royen moghen om sekerheyt te weten wat volcx dattet is, ende van waer dat si comen moghen!” Ende dat was ter stont gedaen.

Daer waren terstont twee galyoten bereet, ende si royden nae die schepen toe, die noch wel van daer waren drie mijlen. Mer sy hadden

1. Vorsterman 1516: hadden

2. berijflijcheden: gerieflijkheden

3. Vorsterman 1516: so climpter een in die merse vanden heeren — verbeterd naar Jan Bouman z.j.: Ondertusschen krom een van de Edellieden in de Mars /

4. merse: mastkorf

5. Vorsterman 1516: si seyden — Jan Bouman z.j.: van Kerstenrijck / seyde den Edelman.

seer goet wint, dat si seer naerstelic aen quamen. Als dese galyoten langhen tijt gheroyt hadden, so quamen si bi den scheepen, dier [r5rb] twee was, ende vraechden van waer dattet tship was.

Die bootslieden dier in waren, seyden: “Uut Kerstenrijc.”

Ende doen vraechden si wat si gheladen hadden, ende waer dat si toe seylen wouden.

Die bootslieden seyden: “Volck.”

Doen vraechden si weder van waer dat volc waer.

Die bootslieden seyden: “Van Limborch.”

Als dat die vanden galyooten hoorden, royden si wederomme nae Constantinobelen toe om te bringhen die tijdinghe aen den keyser ende aen die ander heeren ende vrouwen.

Als si aen die havene quamen, daer die grote schepen laghen daer heeren ende vrouwen in waren, so riepen si, ende Heyndric die keyser vraechde hem wat tijdinghe, ende wat scheepen dattet waren.

Sy seiden: “Die schepen sijn uut Kerstenrijc, ende si hebben volck gheladen uut den lande van Lymborch.”

Als dat Heyndrick die keyser hoorde ende Margrieta van Lymborch, waren si seer verblijt ende seiden: “Het sal claerlick ons vader ende moeder sijn!”

Als dat die ander heeren hoorden, waren si allen verblijt, ende sonderlinge Etsijtes.

Met dat si aldus besich stonden, so quamen die twee scheepen in die havene, daer si streken haer lieder seylen. Heyndric, Etsijtes, die coninck van Vrancrijc, Evac ende alle die ander heeren ghinghen op die kaye, ende so dede die keiserinne Eresebia ende Margrieta om te willecomen haren vader ende haer moeder. Aldus so waren si allen, jonc ende oudt, bereet om hem te feesteren ende willecome te heeten.

Die keyser Heyndric ghinc int schip, ende hi viel sinen vader te voeten ende sijnder moeder, ende die jonghe keyserinne ende Margrieta dier ghelike. Daer waren si heerliken ontfanghen van coninghen, hertoghen ende [r5va] graven, ende gheleyt mit grooter blijschapen ende met ontaliker genoechten te hove waert. Die hertoghe van Lymborch ghinck boven¹ den keyser Heyndric, sinen

1. ghinck boven: liep voor

grauen. ende ghelept mit grooter blij
schapen en met ontaliker genoechte
te houe waer. Die hertoghe vā lym
boich ghinc bouen den kepler heyn
duic sinen sone. en die hertoghinne bo
uen der keplerinnen. en dat om hem
eere te doene so si ooc beden nae haer
der werden. Als si te houe quamē so
lepdenen in eenschoon sale. en mē
dede daer comen van alles planteyt.
elic die eerde dē hertoghe en der herto
ghinnē met groter blijchap en weer
den. Die kepler heynduic dede ter lief
den vā sinen vader een ternoy beroe
pen. om te bediue alderley ghenoech
te. Den prijs soude sijn eenē goudenē
helm van buyten. en vā binne eenē
silueren helm. En die keplerinne hinc
op een gouden valche. en eenē siluerē
valch. Dese last was ghegheue den
herauten dat sijt vercondighē soude
bereet te sine den derden dach vandē
meye. aldus was den last ghegheue
xl. daghē gheduerende die seeste. Die
herauten namen den last aen. ende si
ghinghē al omē chiteeren en veron
dighen dese hooghe seeste. dat elc sou
de comē ter banen alsoor voorlept is.
Daer was een grote ghenoechte on
der die herē en vrouwen. Estites die
was altoos bi margrieten en bi haer
moeder. en die graue estites vader bi
den hertoghe. en dat omē der dochter
wille die estites seer lief hadde en si hē
weder daer men noch wel af hoie sal.
en wat triumphen estites dede omē
margrietes wille en om haer vaders
en moeders willen. dat omē te hoien
werdt een melodijc om die costeliche
den die estites doen sal inden ternoye
en vā die costelike triumphē die daer
bediuen werdt vanden amouesen

gheesten Estites die dede alle sijn ghe
reetschape make so hy alder best con
de verdencken in sijn verstande. omē
chierliken in die bane te comē ghelijc
eenen coninc toe behoort. Dem ofoen
die dede ooc dier gelike ghereetschape
make om costelike om dat hi sionā
sijn herelike lief te badt soude moghē
behaghen. En die coninc lodewijc vā
viancrjcke dede ooc des ghelijc ghe
reetschape make om sijn alder liefste
wille die hy int herte vercoen hadde.
Daer was bediuen een groote ghe
noechte. en dat ter blijchapē der com
sten vā heynduic ende margrietes
vader van lymborch die hertoghe en
die hertoghinne. Doen den tijt quam
vander vesperjen elc stelde hem op
te paerde. ende dat op sijn alder chier
licste. Die kepler heynduic ghinc met
sijn vader en moeder en met sijn
keplerinnen ter spinnen waert. ende
margrieta van lymborch met haer
maechden. dat seer schoon om te sien
was die ouer schoon ghesichten daer
te sien liggende met vlinckendē oghe
en met groter costelicheyt. Die herau
ten stonden beneden op een schaudē.
om al daer te ontfanghē die wapenē
vandē prinsē om ternoyen. Die trom
petten werdt gheblasen. doen quam
daer alder ierst ter vesperjen die co
ninc lodewijc van viancrjcke. en hi gaf
sijn wapen ouer den herautē. Die he
rautē gauense weder ouer ter spinnē
margrieten vā lymborch. en die hinc
daer aent taveel. en daer met reet die
coninc lodewijc vā viancrjcke met sinē
edelen wter banen. Doen quam daer
ter stont ghereden die ridder demofōē
des soudaens broedere carodos van
babylonien met costeliken gheuaden

sone, ende die hertoghinne boven der keyserinnen, ende dat om hem eere te doene, so si ooc deden nae haerder weerden.

Als si te hove quamen, so leydemense in een schoon sale, ende men dede daer comen van alles planteyt. Elc die eerde den hertoghe ende der hertoghinnen met groter blijschap ende weerden. Die keyser Heyndric dede ter liefden van sinen vader een ternoy beroepen om te bedriven alderley ghenoechte. Den prijs soude sijn eenen gouden helm van buyten,¹ ende van binnen eenen silveren helm. Ende die keyserinne hinc op een gouden valcke ende eenen silveren valck. Desen last was ghegheven den herauten dat sijt vercondighen souden: bereet te sine den derden dach vanden meye. Aldus was den last ghegheven .XL. daghen gheduerende die feeste.²

Die herauten namen den last aen, ende si ghinghen alomme chiteeren ende vercondighen dese hooghe feeste, dat elc soude comen ter banen, alsoot voorseyt is.

Daer was een grote ghenoechte onder die heren ende vrouwen. Etsijtes die was altoos bi Margrieten ende bi haer moeder, ende die grave, Etsijtes vader, bi den hertoghe, ende dat omme der dochter wille, die Etsijtes seer lief hadde, ende si hem weder, daer men noch wel af horen sal, ende wat triumphen Etsijtes dede omme Margrietens wille ende om haer vaders ende moeders willen, dat omme te horen werdt een melodije om die costelijcheden die Etsijtes doen sal inden ternoye, ende van die costelike triumphen die daer bedreven werdt vanden amoruesen [r5vb] gheesten.

Etsijtes die dede alle sijn ghereetschape maken so hy alder best conde verdencken in sijn verstandt omme chierliken in die bane te comen, ghelijc eenen coninc toe behoort. Demofoen die dede ooc dier gelike ghereetschape maken om costelicste, om dat hi Ysoniam, sijn hertelike lief, te badt soude moghen behaghen. Ende die coninc Lodewijc van Vrancrijcke dede ooc des ghelijcx ghereetschape maken om sijn alder liefste wille, die hy int herte vercoren hadde. Daer was bedreven een groote ghenoechte, ende dat ter blijschapen der comsten

1. van buyten: voor die van buyten (de gasten)

2. .XL. daghen gheduerende die feeste: dat het feest 40 dagen zou duren — Jan Bouman z.j.: Doen liet den Keyser / ter eeren van sijn Vader en Moeder / een Tournoy beroepen / ende een Feest van veertigh daghen uyt schrijven /

van Heyndricx ende Margrietens vader [ende moeder]¹ van Lymborch, die hertoghe ende die hertoghinne.

Doen den tijt quam vander vesperijen elck stelde hem op te paerde, ende dat op sijn alder chierlicste. Die keyser Heyndric ghinc met sijn vader ende moeder ende met sijnder keyserinnen ter tynnen waert, ende Margrieta van Lymborch met haren maechden, dat seer schoon om te sien was die over schoon ghesichten daer te sien liggende met vlinckenden oghen ende met groter costelicheyd. Die herauten stonden beneden op een schavot om al daer te ontfanghen die wapenen vanden princen om ternoyen. Die trompetten werden gheblasen.

Doen quam daer alder ierst ter versperijen die coninc Lodewijc van Vrancrijc, ende hi gaf sijn wapen over den herauten. Die herauten gavense weder over ter tynnen Margrieten van Lymborch, ende die hinc daer aent taveel, ende daer met reet die coninc Lodewijc van Vrancrijc met sinen edelen uuter banen.

Doen quam daer ter stont ghereden die ridder Demofoen, des soudaens broedere Carodos van Babilonien, met costeliken ghewaden, [r6ra] ende hi presenteerde ooc sijn wapen ter banen. Die herauten ontfinghense, ende si gavense Margrieten over, diese weerdeliken nam ende hincse by des conincx Lodewijcx wapen. Doen dede Demofoen sijn hoesheyd, ende hi eerde die vrouwen ende reedt doen uuter banen.

Doen bliesen die trompetten, ende si maecten groot gheluyt, ende doen quam al daer ghereden die coninc van Arragoen ende die kersten coninc Lodewijck, die ierst een heyden was, ende elck die presenteerde daer sijn wapen nae die costume vanden hove, ende die wapenen werden ghehanghen aent taveel daer dander wapenen hinghen. Dese twee coninghen reden wech uuter banen.

Die hertoghe ende die hertoghinne, des keysers vader ende moeder, verblijden in die gront haers herten als si aen saghen die costelicheyd die die heeren bedreven.

Die grave van Athenen, Etsijtes vader, die seyde tot den hertoghe van Lymborch: "O, edele ende machtich hertoghe, hoe ghenoecht u die triumphe vanden edelen hier vanden lande? Ist niet ghenoechlick?"

1. Ontbreekt in Vorsterman 1516.

Daer op die hertoghe antwoorde ende seyde: “Het is schone ende lustich om te bemerckene die lostelicheyt vanden princen, ende ooc mede machmen mercken dat sy noch moet int lijf hebben, jae, quaemt te doene dat heilighe kersten ghelove te helpen vermeerderen ende Gods lachtere te wreken!”

Daer op die grave van Athenen antwoorde ende seide: “Dat hebben si wel merckelic aenschijn gedaen teghen die honden der Sarasinen die ons met grooter macht beleghen hadden, die nu ter tijt, God heb lof ende danc, seer verschoyt ende verdreven sijn, ende dat bi die vromicheyt van uwen sone ende der anderen princen.”

Met dien dat si [r6rb] aldus besich waren int couten, so bliesen weder die trompetten, ende daer quam doen ghereden die coninc van Armenien, Etsijtes sijnder .XXIIIIJ., al van eender cleedinghe: half gouden laken ende half fluweel carmosijn, dat seer costelic om te sien was. Etsijtes die lichte sinen hoet, die vol plumagien hinck, ende hi groete alle die vrouwen, ende hy presenteerde den herauten sijn wapen, die hi cust[e]¹ eer dat hijse over gaf. Die herauten namen die wapen, ende si gavense Margrieten van Lymborch, dier seer in verblijde als si die wapen sach ende den ghenen diese droech. Sy custese heymelic datment niet en sach, ende si hincse bi die ander. Doen dat ghedaen was, so reedt Etsijtes met sinen volcke wech na sijn logijs toe.

Doen quamen alle die ander heeren, hertoghen, graven, ridders ende banroetsen ende brochten haer wapenen ten taveele, daer si ontfanghen waren ende ghehanghen bi die ander wapenen die daer hinghen aent taveel.

Als dan aldus die vesperije ghedaen was, so ghinc die keiser Heyndric met sinen vader ende met die grave van Athenen ende noch andere grote princen [ende heeren]² ter salen om te bancketeren. Die keyserinne Eresebia nam die hertoghinne van Lymborch bi der hant, ende Margrieten van Lymborch ende die gravinne van Athenen met vele maechden ende vrouwen die volchden achter nae, ende si ghinghen ter salen bi den keyser ende alle die heeren, daer grote costelichede van spijsen bereet was van alderhande manieren van

1. Vorsterman 1516: custese

2. Vorsterman 1516: metten keyser — Jan Bouman z.j.: Dit aldus met groote pracht en heerlickheydt ghedaen zijnde / stont den Keyser weder op / en gingh met sijn Vader / nevens d'andere Princen en Heeren / na de Zale;

wiltbrade als reygers, puyttoren,¹ quacxvasanten,² herten, hinden, beren,³ everswijn, dat men dyer ghelijcx niet vele van costelicheiden gesien en heeft die [r6va] al daer ghedaen was ter liefden van vader ende van moeder om hem eerliken te feesterene. Daer waren alle manieren van alderhande speellieden: herpen, luyten, velen⁴ ende floeyten, trompetten, schalmeyen, dat een melodije was om horen dat soete gheluyt der instrumenten ende dan die musyke van den sangers dat boven al ghinck. Ende al waer een oudt gheweest van daghen, hi moste nochtans verjonghen int horen vanden soeten sanghe ende vanden melodijeuschen speele.

Doen elck tsijn voort ghebracht hadde in singhen ende int spelen, so ghinck die keyser Heyndric van Lymborch ende sijn vader sitten ende voort alle dander heeren, ende die keyserinne ende die hertoghinne van Lymborch ende die gravinne ghinghen sitten ter maeltijt om goede chiere te maken in sopperen,⁵ in eten ende in drincken. Daer waren si gedient van alderhande manieren van spijsen. Heeren ende vrouwen die saghen vriendelic op den anderen. Elc bracht⁶ sijnder liefster met vriendeliken ooghen. Die speellieden speelden nae costume vanden hove. Elck was seer vrolick ende blijje, ende die heeren verlanngde[n]⁷ ende haecten seer nae den dach vanden ternoye. Etsijtes ende Demofoen waren hem bereedende om te comene bi den maechden ten banckette.

Als die maeltijt ghedaen was ende elc vrolic gheweest hadde, so ghinghen die heeren ende joncfrouwen dansen ende triumpheren so seer dat Etsijtes ende Demofoen te samen in quamen, seer costelic ghehabijtueert,⁸ haer pagien achter hem ende haer hovelingen, ende si werden daer heerliken ontfanghen, ende daer ghinc men bedriven alderhande ghenoechte. Etsijtes die nam Margrieten by der [r6vb] hant,

1. puyttoren: roerdompen

2. quacxvasanten: [?]

3. beren: mannetjesvarkens

4. velen: vedels, violen

5. sopperen: soppen

6. bracht sijnder liefster: bracht een toast uit op zijn geliefde

7. Vorsterman 1516: verlanngde

8. ghehabijtueert: gekleed

en hi presenteerde ooc sijn wapen ter banen. Die herautē ontfinghense en si gaue nē margrietē ouer diese werckeliken nam en hincē by des coninc lodewijck wapen. doē dede demofosē sijn hoetheit en hi eerde die vrouwen en reedt doen wter banen. Doen blieten die trompettē en si maectē groot ghehuyl. en doen quā al daer gherede die coninc vā arragoen. en die kerstē coninc lodewijck die ierē een heyden was. en elck die presenteerde daer sijn wapen nae die costume vande houe. en die wapenen werden ghehanghē aent rauel daer dander wapenē hinghen. dese twee coninghē reden wech wter banen. Die hertoghe en die hertoghinne des keplers vader en moeder verbliden in die gront haers herren. als si aen saghen die costelicheit die die heerē bedieuen. Die graue vā athenē eslytes vader die seyde tot dē hertoghe van lymbouch. o edele ende machtich hertoghe hoe ghenoecht v die triumphē vande edelen hier vanden lande ist niet ghenoechlich. Daer op die hertoghe antwoorde en seyde. het is sejhone en lustich om te bemerkene die lostelicheit vanden princen. en ooc mede machmē merken dat sy noch moet int lōf hebben. iae quaemt te doene dat heilige kersten ghelouete helpen vermeerderē. en gods sachtē te werken. Daer op die graue vā athenen antwoorde en seyde. dat hebden si wel merckelic aenschijn gedaē teghen die hondē der sarasinen die oomet grootev macht belegghen hadden die nu ter tijt god heb lof en dan seer verscheyt en verdieuen sijn. en dat bi die vromicheit van uwen sone ende den anderen princen. Met dien dat si

aldus besich waren int courten. so blieten weder die trompettē. en daer quā doen gherede die coninc vā armenien eslytes sinder. xxiij. al vā eender cledinghe half gouden laken. en half fluweel carmoosyn dat seer costelic om te sien was. Eslytes die lichte sinē hoert. die vol plumagien hinch. en hi groete alle die vrouwen. en hi presenteerde den herauten sijn wapen die hi rustelic eer dat hyle ouer gaf. Die herautē namē die wapen. en si gaue nē margrietē van lymbouch die seer in verblide. Als si die wapen sach ende den ghenen diese droech sy rustelic heymelic datment niet en sach. en si hincē bi die ander. doen dat ghedaen was so reedt eslytes met sinen volcke wech na sijn loggē toe. Doen quamen alle die ander heeren/hertoghen/grauen ridders en banroeten ende brochten haer wapenē ten rauelē daer si ontfanghen waren en ghchanghē bi die ander wapenē die daer hinghē aent rauel. Als dā aldus die vespertē ghedaen was so ghinc die keiser heynduc met sinen vader ende met die graue van athenē en noch ander grote princen mettē kepler ter salen om te banc ketere. Die keplerinne erelebia nam die hertoghinne van lymbouch bi der hant. en margrietē vā lymbouch en die grauinne van athenen met vele machden en vrouwen die volchden achter nae. en si ghinghen ter salen bi den kepler en alle die heeren daer grote costelichede vā spūsen bereet was. van alderhande manieren van wilt brade. als repgers/puytoren/ quack/vasanten/ herten/hinden/beren/euer swijn dat men dper ghelōc niet vele van costelicheiden gesien en heeft die

ende hi danste met haer eenen basdans.¹ Demofoen die nam Ysonia metter hant, ende hy danste met haer ooc een anderen basdans. Als dese twee heeren ghedanst hadden, so ghinghen si sitten couten ende coossen van amoruesheden, elc bi der liefster ende weerdster die hi uutvercoren hadde int herte, ende die ander hovinghen die dansten ende triumpheerden elck met sijn amoruese, also dat daer bedreven was een grote ghenoechte ende blijschappen. Die hertoghe van Lymborch ende die hertoghinne verblijden inden gheest dat si aen saghen die grote costelijchede dyer bedreven was ende die amoruesheit vanden jonghers.

Als si alle dese ghenoechte bedreven hadden, so begeerde die hertoghe van Lymborch ruste, ende noch meer ander heren. Men ontstac die tortsen, ende men leyde die hertoghe Otto van Lymborch ende die hertoginne ter cameren waert daer si rusten soudent, ende also voort den keyser Heyndric ende die keyserinne Eresebia ghinghen ooc in haer ruste. Ende alle die ander heren, coninghen ende graven, elck ghinck ooc tot haer logijsen waert om te rusten, ende een yeghelic van hem lieden haecten ende verlancgden nae den lichten dach om te slaen inden ternoy ende daer te behalen eer, danck ende prijs, alsomen wel horen sal ten uut eynde van desen ternoye.

1. basdans: langzame dans (Frans: basse danse)

al daer ghedaen was ter liefden van vader en vā moeder om hem eerlihe te keesterene. Daer ware alle manieren van alderhande specl lieden herpen luyten velen en sloeyten trompetten schalmeyen dat een melodijē was om horen dat soete gheluyt der instrumenten. en dan die musyke vā den sangers dat bouē al ghinch. en al waer een oudt gheweest van daghē hi moeste nochtans verionghē int horen vanden soeten langhe en vā dē melodijēuschen speele Doen elck isijn voor ghebracht hadde in singhen en int spelen. so ghinch die keysere heyndic van lymborch en sijn vader sitte. en voor alle dander heere. en die keyserinne en die hertoghinne van lymborch en die grauinne ghinghē siten ter maectij om goede chiere te makē in sopperē in eten en in drinckē. daer waren si gedient vā alderhande manieren vā spijlen. heere vā vrouwen die saghen vriendelic op den anderen elc bracht sinder liefster met vriendeliken ooghen. Die specl lieden speelden nae costume vanden houe. rich was seer vrolich en blije. en die heeren verlangde en haecten seer nae den dach vanden ternope. Eslytes ende demofoen waren hem bereedende om te comene bi den maechden ten banchette. Als die maectij ghedaen was en elc vrolic gheweest hadde so ghinghē die heere en ioncfrouwen dansen en trispherē so seer dat eslytes en demofoen te samen in quamen seer costelic ghehabueteert. haer pagien achter hem en haer houelingē. en si werden daer heerliken ontfanghen. en daer ghincmen bediue alderhande ghenoechte Eslytes die nam margrietē by der

hant. en hi danste met haer eenē bafdans. Demofoe die nam ysonia met ter hant ende hi danste met haer ooc een anderen bafdans. Als dese twee heeren ghedans hadden. so ghinghē si siten couden en coosten van amouesheden. elc bi der liefster en werdester die hi wtuercoien hadde int herte en die ander houelinghē die dansten en triumpheerden elck met sijn amoueslike also dat daer bediue was een grote ghenoechte en blisshapen. Die hertoghe van lymborch en die hertoghinne verbliden inden gheest dat si aen saghē die grote costelic hede dper bediuen was. ende die amoueslike vanden ionghers. Als si alle dese ghenoechte bediuen hadde. so begeerde die hertoghe vā lymborch ruste ende noch meer ander herē. Men ontfar die toutsen en men leyde die hertoghe otto van lymborch en die hertoginne ter cameren waer daer si rusten souden. en also voor den keysere heyndic en die keyserinne cresebia ghinghen ooc in haer ruste. en alle die ander heeren coninghen en grauen elck ghinch ooc tot haer logijen waer o te rusten en een yeghelic van hem lieden haecten ende verlangden nae den lichtē dach om te slaen inden ternop. ende daer te behalen eer danck ende prijs. alsomen wel horen salten wt cpude van desen ternope.

Hoe den ternop begonste. ende hoe daer seer vroemeliken ghesleghe was aen allen siden van coninghē hertoghen en grauen en wpe den prijs en den danck hadde.

Dat. C. vi. capittel.